

A. CHOURAQUI, ŽIDOVSKA MISAO, Priručna enciklopedija vjere 4, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1982, 127 stranica.

Ovo je 4. svezak „Priručne enciklopedije vjere“, koju izdaje Kršćanska sadašnjost kao prijevod francuske enciklopedije „Que sais-je?“, koja je u Francuskoj doživjela izvanredno dobar prijem kod čitalaca.

A. Chouraqui je Židov, rodom iz Alžira. Profesor je na Hebrejskom sveučilištu u Jeruzalemu, gdje već godinama živi i radi. Poslije uspostave izraelske države obnašao je i važne javne službe u upravi grada Jeruzalema. Za francuski niz „Que sais-je?“ napisao je Chouraqui tri knjižice o židovskom narodu. Naš se izdavač odlučio za ovu knjižicu, koja je u tom nizu izišla kao treća po redu i stoga pretpostavlja mnogo toga što je već u prve dvije knjižice obrađeno. Nemoguće je, međutim, za naše prilike prevesti sve tri knjižice. Izdavač se odlučio za ovu knjižicu zato jer je u njoj zaokružena cjelina židovske misli. Mnogo toga što je čitatelju možda nejasno ili nepoznato, moći će protumačeno pronaći u knjizi Talmud Eugena Werbera, koju je izdala izdavačka kuća „Otokar Keršovani“ (Rijeka, 1982. godine).

Chouraqui izlaže u ovoj knjižici velike teme Izraela, promatrane u njihovu povijesnom razvitku. Skučeni prostor nije mu omogućavao da obradi sve religiozne oblike i sva zbivanja izraelske religije. Pisu je cilj da ocrta za pravo katekizam izraelskog vjerskog govora, koji je postao vjerskim govorom velikog dijela čovječanstva (kršćanstvo i islam).

Izraelska je misao izrečena hebrejskim jezikom jezikom punim snage, jezikom koji je omogućio izraelskoj misli aktualnost i konkretnost, a oslobodio je apstrakcije. Temeljno nediferencirani značaj vremena (perfekta, odnosno prošlog i svršenog čina, i imperfekta, odnosno nesvršenog, trajnog čina) daje izraelskoj misli nenatkriljivu evokativnu moć i mogućnost da se nametne kao imperativ, kao

nešto što se trajno ostvaruje, događa. To je prvenstveno jezik događanja, a ne spekulativnog i apstraktnog razmišljanja. Semitsko je razmišljanje konkretno i opipljivo. Hebrejska misao ne zna za diskurzivnu dijalektiku. Sve to omogućuje Izraelcu da se konkretno izražava. Riječi su mu bogate značenjem, često puta neograničenim značenjem, značenjem bez granica i okvira. Stoga je taj jezik vrlo teško prevoditi.

Sve to što navedosmo uvjetuje izraelsku misao tako da ona nije apstraktna, diskurzivna i spekulativna nego je ovisna o povijesnim zbivanjima. Bog Izraela stoga nije bog filozofa. On je gospodar povijesti, svojim djelovanjem trajno prisutan među ljudima, među svojim narodom. To iskustvo Božje stvaralačke i dinamičke prisutnosti bit će polazištem za svekoliku starozavjetnu i uopće židovsku misao.

Chouraqui prikazuje četiri temeljna vida misli Izraela: 1) *Biblijska misao* (str. 10–30), koja obuhvaća dva tisućljeća misli Izraela, od početka do propasti drugoga Hrama. To je najvažnije razdoblje ne samo za povijest Židova nego i za kršćanski Zapad i za islamski Istok, koji će biti nakalamljeni na baštinu Izraela. U tom poglavlju sržno opisuju glavne vidove misli Izraela (objava jedinstva, Bog Izraelov, Savez, Hram, svećenici, žrtve, Bog i čovjek, prorok, pravo, posljednje stvari, dan Gospodnji i kraljevstvo Mesijino). 2) *Talmudska misao*, nasljednica i baštinica biblijske misli (str. 30–63), počinje početkom naše kršćanske ere i razvija se kroz prvih pet stoljeća. Ona će omogućiti Židovima da nadžive kušnje progonstva. Prikazuje u tom poglavlju dijalektiku Talmuda, njegovu nauku, složenost i protuslovlja misli Izraela, helenistički judaizam, postanak kršćanstva. 3) *Teološka i mistička misao* (str. 64–97) počinje se razvijati u 7. stoljeću, kad se židovska misao susrela s arapskom i kršćanskom civilizacijom. Iz tog susreta rađaju se teološka i mistička razmišljanja koja će biti duhovnom hranom Izraelu sve do naših

dana. 4) *Moderna misao* (str. 98–125): humanisti, postkantovski idealizam, u velikim stufanjima suvremene misli.

Knjižica je uistinu enciklopedijska obrada predmeta koji je od velike važnosti a o kojem imamo općenito tako oskudne i škrte spoznaje. Ova će knjižica stoga dobro doći svakome kršćanskome intelektualcu, i ne samo njemu nego i svima onima koji žele upoznati, barem u srži i sažetku, izraelsku bogoslovnju misao.

Adalbert Rebić

JANEZ VODOPIVEC, I SANTI FRATELLI CIRILLO E METODIO COMPATRONI D'EUROPA. Anello culturale tra l'Oriente e l'Occidente. Pontificia Università Urbaniana, Roma 1985, 175. Hrvatski prijevod u izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb 1986.

Janez Vodopivec je redovni profesor ekleziologije i ekumenizma na Papinskom sveučilištu Urbanianum u Rimu. Redovni je član Papinske teološke akademije u Rimu i Slovenske teološke akademije. Rodio se u Ljubljani 1917. godine. Doktorirao je na Teološkom fakultetu u Ljubljani 1942. godine radnjom o ruskom teologu i filozofu Nikolaju A. Berdjaevu. Poslije toga je otišao na daljnje specijalističke studije u Rim, gdje je i ostao te od 1949. godine predaje na Urbanianumu. Dugo je godina bio urednik časopisa „Euntes docete“, što ga izdaje Urbanianum. U tom je časopisu objavio mnoge svoje radove. Svoje je radove objavljivao i u drugim časopisima, osobito u časopisu „Lateranum“. Obradio je nekoliko glavnih teoloških pojmova iz saborske konstitucije „Lumen gentium“, kao npr. Chiesa – mistero, Chiesa – popolo di Dio, Gerarchia, Collegialita, Magistero, Mondo e Chiesa i dr. u velikom teološkom rječniku „Dizionario del Concilio Ecumenico Vaticano II“ (Rim 1969). Objavio je zapaženu studiju o krštenju među kršćanima pod naslovom „Un solo Battesimo, una sola Eucharistia, un mutuo riconoscimento del Ministero“ (Rim 1980). Od početka je član Tajništva za sjedinjenje kršćana pri Svetoj Stolici. Sve su to podaci koji govore u prilog tomu kako je Vodopivec veliki autoritet u ekumenskim pitanjima i kako o Ćirilju i Metodu može uistinu autoritativno pisati.

Pisac je svoj prikaz o braći Ćirilju i Metodu podijelio na 27 brojeva. U broju I. ukratko iznosi izvratke iz govora pape Ivana Pavla II, koje je on o svetoj braći Ćirilju i Metodu izgo-

vorio u raznim prilikama i na raznim mjestima. Iz tih se navoda vidi koliko je Papi stalo da značenje misionarskog pothvata svete braće posvijesti kod svih kršćana Evrope. Zaštitnici Evrope Benedikt, Ćiril i Metod mogu biti stupovi na kojima bi opet moglo počivati vjersko i kulturno jedinstvo suvremene Evrope, mimo svih ideoloških razlika koje inače mogu postojati.

Pod brojem II. obrađuje povijesni i crkveno-politički okvir vremena u kojem su djelovali braća Ćiril i Metod (jedinstvo Rimskog Carstva je razoreno; bizantski religiozno-kulturološki okvir iz kojeg proizlaze Ćiril i Metod; svijet u koji braća ulaze: s jedne strane franko-germanski, a s druge strane slavenski svijet, koji se latiniziraju posredstvom evangelizacije; antagonizmi koji postoje između ta dva svijeta). Pod brojem III. zatim prikazuje naseljavanje Slavena u srednjoj Evropi i u balkanskim zemljama (sve do središnje Grčke). Slaveni su se našli između dva velika carstva, Rimskog i Bizantskog, te su bili prisiljeni tražiti ravnotežu i podršku. I papinstvo je bilo zaokupljeno pojavom tog novog naroda Evrope, te „treće sile u Evropi“ (str. 54), ali mu, na žalost, nije pružilo potrebnu podršku i pomoć. Pisac navodi mišljenje velikog stručnjaka za povijest Slavena Dvornika (The Slavs in European History and Civilization, str. 405): „Izvanredno genijalnu zamisao Ćirilometodskog programa evangelizacije u narodnom jeziku zapadno kršćanstvo, na žalost, nije shvatilo.“ Rim je na kraju krajeva, nakon mnogo molbi i traženja, odbio liturgiju na slavenskom jeziku i tako izgubio u 13. stoljeću vrlo brojne slavenske narode (Bugare, Srbe i Ruse).

Pod brojem IV. pisac opisuje evangelizaciju slavenskih naroda prije dolaska svete braće Ćirila i Metoda. Najprije su bili evangelizirani i pokršteni Slaveni koji su se naselili u Iliriji, Dalmaciji i uz granicu Istočnog Carstva, zatim Slaveni u srednjoj Evropi i, na kraju (tek u 14. stoljeću), Slaveni na sjeveru i krajnjem istoku Evrope. Evangelizacija je među Slavene prodirala iz dva crkvena izvora, iz Salzburga i iz Akvileje. Prvi su od Slavena došli u doticaj s kršćanskom porukom oni koji su zauzeli ilirska, dalmatinska i istarska naselja uzduž Jadranskog mora. Divlji došljaci i pitomi starosjedioci kršćani nakon neprijateljskih sukoba počeli su živjeti u miru jedni s drugima. Došljaci Slaveni sve su se više inkulturirali u stari svijet, a starosjedioci su sve više dolazili pod jezični utjecaj došljaka. Starosjedioci su im prenijeli vjeru i kulturu, a došljaci su im za uzvrat poklonili jezik, dakako postupno i s vremenom. Sistematsko misioniziranje nadšlo je tek ka-